

ଚତୁର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟ

চতুৰ্থ অধ্যায় বাক্যাত্মিক বিশ্লেষণ

৪.১ বাক্যতত্ত্ব

‘বাক্যতত্ত্ব’ শব্দটো ইংৰাজী *Syntax* শব্দৰ অসমীয়া প্ৰতিশব্দ।^১ বাক্যতত্ত্বত কোনো এটা ভাষাত ব্যৱহাৰ হোৱা বাক্যৰ গঠন প্ৰণালী সম্পৰ্কে বিশ্লেষণ কৰা হয়। বাক্যৰ গঠন প্ৰণালী সম্পৰ্কে আলোচনাৰ পূৰ্বে বাক্যৰ বিষয়ে চমু আলোচনাৰ প্ৰচেষ্টা কৰা হ’ল।

সংস্কৃত ‘বাক্’ শব্দৰ পৰাই অসমীয়া ‘বাক্য’ শব্দটো আহৰণ কৰা হৈছে। ‘বাক্’ শব্দৰ অৰ্থই মুখৰ কথাকে বুজায়। কথা কওঁতে মানুহৰ মুখেৰে কিছুমান ধ্বনিময় সংকেতৰ সৃষ্টি হয়। এই ধ্বনিময় সংকেতৰ ফলস্বৰূপে কিছুমান অৰ্থপূৰ্ণ শব্দ বা পদৰ সৃষ্টি হয়। এনে দুই বা ততোধিক অৰ্থবহু শব্দ বা পদৰ সমষ্টিকে বাক্য বুলিব পাৰি। বাক্যৰ যোগেৰে প্ৰতিজন মানুহে নিজৰ ইচ্ছানুসৰি একোটা মনোভাৱ সম্পূৰ্ণ ভাৱে প্ৰকাশ কৰিব পাৰে। সেয়ে বাক্যই প্ৰকৃত অৰ্থত ভাষা। কোনো এটা ভাষাৰ বাক্য গঠনৰ ক্ষেত্ৰত কিছুমান শব্দ বা পদকহে নিৰ্বাচন কৰি লোৱা হয়। এনে নিৰ্বাচিত শব্দ সমূহৰ মাজত পাৰস্পৰিক সম্পৰ্ক স্থাপন কৰি সেইবোৰক একক ৰূপত গঢ়ি তোলা ৰীতি প্ৰত্যেক ভাষাৰে থকাৰ দৰে মায়তৰি ভাষাৰো আছে।

যেনে - বিজু কাওছা পৰায়তা (বিজু কিতাপ পঢ়িছে), হিমা নেন তাকেতা (হিমা কাপোৰ বৈছে), তে ৰাং ফাদংছে নেমাং (আজি বৰষুণ দিয়া হ’লে ভাল আছিল), নাঙি ছঙিনি আতা মুং? (তোমাৰ গাঁৱখনৰ কি নাম?) ইত্যাদি।

এই বাক্যবোৰৰ প্ৰত্যেকেই একো একোটা পূৰ্ণ ভাৱ প্ৰকাশ কৰিছে। বাক্য হ’ল ভাৱ প্ৰকাশৰ ৰীতি অৰ্থাৎ ভাৱ প্ৰকাশৰ প্ৰধান ৰীতিয়ে হ’ল বাক্য। গভীৰ ভাৱ প্ৰকাশ কৰিব পৰা চুটি বাক্য লিখনৰ এক প্ৰধান বৈশিষ্ট। অৱশ্যে ভাৱ অনুসৰি বাক্য চুটি বা দীঘল হ’ব পাৰে। গতিকে বাক্যই কেতিয়া কোন মুহূৰ্তত চুটি বা দীঘল হ’ব, ইয়াৰ নীতি কেনে হ’ব, বাক্যত ব্যৱহৃত পদৰ স্থান কেনেকুৱা হ’ব ইত্যাদি বাক্য সম্পৰ্কীয় সকলোবোৰ বিষয় য’ত বিচাৰ বিশ্লেষণ কৰা হয় তাকেই বাক্যতত্ত্ব বুলি ক’ব পাৰি।

অন্যান্য ভাষাৰ দৰে মায়তৰি ভাষাৰ বাক্যবোৰকো দুটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি।

যেনে -

(ক) কথিত বাক্য। আৰু

(খ) লিখিত বাক্য।

কথিত বাক্যবোৰক সাধাৰণতে চুটিকৈ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। ইয়াৰ বিপৰীতে লিখিত বাক্যবোৰ দিঘলীয়াকৈ সজাই পৰাই লিপিবদ্ধ কৰা হয়।

মায়তৰি ভাষাৰ বাক্যৰ গঠন প্ৰণালী বিভিন্ন ধৰণৰ হ'ব পাৰে। পোন প্ৰথমে এইবোৰক প্ৰধানকৈ দুটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি। সেই দুটা ভাগ হ'ল -

(ক) ক্ৰিয়াহীন বাক্য আৰু (খ) ক্ৰিয়াযুক্ত বাক্য।

তলত মায়তৰি ভাষাৰ ক্ৰিয়াহীন বাক্য আৰু ক্ৰিয়াযুক্ত বাক্য কিছুমানৰ উদাহৰণ দাঙি ধৰা হ'ল।

৪.২ ক্ৰিয়াহীনবাক্য :

ইকায় তামব্ৰং (এইখন নদী), ইকায়বে মাছু (এইটো গৰু), ই বিজান ছং (এইবোৰ গাঁও), ই বিজান পাৰ (এইবোৰ ফুল), উকায় হাচু (সেইখন পাহাৰ)।

এইবোৰ বাক্যত বিশেষ্য পদৰ আগত নিশ্চয় বাচক সৰ্বনাম পদবোৰ বহিছে, সেয়ে এই বাক্যই সম্পূৰ্ণ ভাৱে একোটা মনৰ ভাৱ প্ৰকাশ কৰিব পাৰিছে।

এইবোৰৰ উপৰিও মায়তৰি ভাষাত বিশেষ্য পদৰ আগত যথাক্ৰমে সৰ্বনাম, বিশেষণ; সৰ্বনামৰ আগত বিশেষ্য; সংখ্যাবাচক পদৰ আগত বিশেষ্য পদবোৰ বহি মনৰ ভাৱ সম্পূৰ্ণ ভাৱে প্ৰকাশ কৰিব পৰা একাংশ বাক্য মায়তৰি ভাষাত আছে আৰু সেই বাক্যবোৰৰ কিছু উদাহৰণ তলত দিয়া হ'ল। যেনে -

ইকায়/একায় ওনি তাকছাল/গাঞ্জি (এইখন তেওঁৰ তাঁতশাল)।

একায়বে ওনি হাদাম (এইটো তেওঁৰ মাটি)।

ওৰং চিঙি লিগা (সিহঁত আমাৰ বন্ধু)।

ইকায়বে নেমা (এইবোৰ ভাল)।

ইকায়বিজান নেমচা (এইবোৰ বেয়া)

এ মেখো থাক (এওঁ চোৰ)।

ইকায় নেমকায় ছং (এইখন ভাল গাঁও)।

ইকায়বে নেমকায় গাৰি (এইটো ভাল গাড়ী)।

এৰং চুঙকায় কায় (এওঁলোক ডাঙৰ মানুহ)।

ইকায় ওনি নেমকায় গাঞ্জি (এইখন তেওঁৰ ভাল তাঁতশাল)।

ইকায়বে ওনি নেমকায় হাদাম (এইটো তেওঁৰ ভাল মাটি)।

ওৰং চিঙি নেমকায় লিগা (সিহঁত আমাৰ ভাল বন্ধু)।

নাঙি ছং বিছি (তোমাৰ গাঁও ক'ত)?

নাঙি বাৰায় আতো (তোমাৰ গোত্ৰ কি)?

নাঙি জাত আতো (তোমাৰ জাতি কি)?

উনি/ওনি ছং নেমা (তেওঁৰ গাঁও ভাল)।

ইকায় মিচাবে নেমা। (এই ছোৱালীজনী ভাল)।

ব্ৰহ্মপুত্ৰ গছা থুকায় তাসং। (ব্ৰহ্মপুত্ৰ এখন বহল নদী)।

দিছপুৰ অসমনি ৰাজধানী (দিছপুৰ অসমৰ ৰাজধানী)।

৪.৩ ক্ৰিয়াযুক্ত বাক্য :

আং ছাআ (মই খাওঁ)।

নাং ছা (তুমি খোৱা)।

ও ছাআ (সি খায়)।

আং বামচি ছাআ (মই পিঠা খাওঁ)।

আং নেন তাকা (মই কাপোৰ বনাওঁ)।

ও পৰায়দামনা ৰেঙা (সি পঢ়াশালীলৈ যায়)।

আং তুংকায় বামচি ছাআ (মই গৰম পিঠা খাওঁ)।

আং নেমকায় নেন তাকা (মই ভাল কাপোৰ বনাওঁ)।

ও নেমকাক ক্ৰৌমচি লিখিয়া (সি ভাল কবিতা লিখে)।

আং ওনছক নেমছুৰাঙি চায় চায়ৰুংচা (মই বৰ ভালদৰে গান নাগাওঁ)।
 ও নিমিন নেমকায় নাটক খাৰা (সি বৰ ভাল নাটক/অভিনয় কৰে)।
 আং গছা নেমকায় ছিনমা চিজো (মই এখন ভাল চিনেমা ছাইছো)।
 ও নেমছুমাৰি লিখিনো। (তেওঁ ভালদৰে লিখিব)।
 ও গাফুং তাকঙা ৰিবানো (তেওঁ কাইলৈ বনাব আহিব)।
 বানু, বনু আৰো তনু ৰেঙো (বানু, বানু আৰু তনু যাব)।
 ৰীণা আৰো মিনা ৰেং (ৰীণা আৰু মিনা যাবা)।
 ৰাংছাং দুগজো (বেলি ডুবিল/মাৰ গ'ল)।
 ৰাং কিজো (বৰষুণ পৰিল)।
 ভানু মায় ৰুমা (ভানু ভাত ৰান্ধে)।
 বিনা নেমকায় ক্ৰীমচি লিখিয়া / ছুৰা (বিনা ভাল কবিতা লিখে)।
 বিনা নিমিন নেমকায় ক্ৰীমচি লিখিয়া/ ছুৰা (বিনা বৰ ভাল কবিতা লিখে)।
 বানু নেমছুমাৰি ৰুমা (বানু ভালদৰে ৰান্ধে)।
 ৰেং/নু/ছা (যোৱা/বহা/খোৱা)
 গাফুং ৰিবা (কাইলৈ আহিবা)।
 চাওছা ছকছা ৰাণী তোৱামুং (এসময়ত এজনী ৰাণী আছিল)
 চাওছা লক্ষ্মীবাই মুঙি ছকছা ৰাণী তোৱামুং (এসময়ত লক্ষ্মীবাই নামৰ এজনী ৰাণী
 আছিল)।

তেবে গোৱালপাৰায় তোৱা (এতিয়া গোৱালপাৰাত থাকোঁ)।

তিকাংবে নগাওদিগি তোংবামুং (আগতে নগাওঁত আছিলো)।

এই বাক্যবোৰত যথাক্ৰমে সৰ্বনামপদৰ লগত ক্ৰিয়া; সৰ্বনামৰ লগত বিশেষ্য, ক্ৰিয়া;
 ক্ৰিয়াৰ আগত বিশেষ্য, বিশেষণ, ক্ৰিয়া আৰু সৰ্বনাম; সৰ্বনামৰ লগত সংখ্যাবচক, বিশেষ্য
 আৰু ক্ৰিয়া সৰ্বনামৰ লগত সৰ্বনাম, অব্যয়, সৰ্বনাম আৰু ক্ৰিয়া; সৰ্বনামপদৰ লগত অব্যয়,
 সৰ্বনাম আৰু ক্ৰিয়া; বিশেষ্যৰ লগত ক্ৰিয়া; বিশেষ্যৰ লগত বিশেষণ আৰু ক্ৰিয়া; ক্ৰিয়াৰ

আগত বিশেষ্য, বিশেষণ আৰু বিশেষ্য পদ ইত্যাদি পদ সংযুক্ত হৈ একোটা সম্পূৰ্ণ মনোভাৱ প্ৰকাশ কৰিব পৰা চুটি আৰু দিঘলীয়া বাক্য গঠিত হোৱা দেখা যায়।

পদক বাক্য গঠনৰ প্ৰধান সামগ্ৰী বুলি ক'ব পাৰি। পদসমূহক যেনে তেনে লগ লগাই বাক্য গঠন কৰিব নোৱাৰি। বাক্য হ'বলৈ হ'লে পদবোৰক শৃংখলাবদ্ধভাৱে অৰ্থপূৰ্ণ কৰি ব্যৱহাৰ কৰিব লাগে অৰ্থাৎ পদবোৰেৰে বাক্যৰ আকাংক্ষা পূৰ্ণ হ'লে, বাক্যত পদবোৰৰ প্ৰয়োগৰ যোগ্যতা থাকিলে আৰু পদৰ লগত পদৰ আসক্তি সুস্পষ্ট হ'লেহে বাক্য হিচাপে গঠিত হ'ব পাৰে।

পদৰ আকাংক্ষা মানে ইচ্ছা বা হেপাহ বা আগ্ৰহ। বাক্য গঠনত এই আকাংক্ষাই বাক্যৰ পূৰ্ণতা লাভৰ ইচ্ছাকে বুজোৱা হয়। বাক্যৰ পূৰ্ণতাৰ কথা জানিবলৈ হ'লে কথা কোৱাৰ সুৰ লহৰৰ অভিজ্ঞতা থকাটো নিতান্তই গুৰুত্বপূৰ্ণ।

৪.৪ সুৰ-লহৰ :

সুৰ-লহৰ বাক্যৰ এক এৰাব নোৱাৰা অংগ। ইয়াৰ অবিহনে বাক্য সম্পূৰ্ণৰূপে উচ্চাৰণ হ'ব নোৱাৰে। কথা কওঁতে সুৰ লহৰে ওতোঃপ্ৰতো ভাৱে জড়িত হৈ থাকে। এনে সুৰ-লহৰ অনুসৰিয়ে বাক্যৰ সুকীয়া সুকীয়া অৰ্থ প্ৰকাশ হোৱা দেখা যায়। সেয়েহে ইয়াক অৰ্থাৎ সুৰ লহৰক কথা কোৱাৰ লয় বুলিও ক'ব পাৰি। এনেধৰণৰ কথা কোৱাৰ লয়ে বাক্যৰ সমাপ্ত ক'ত ঘটিছে, বাক্যই সাধাৰণ বিবৃতি নে অনুজ্ঞা নে আদেশ বুজাইছে ইত্যাদি কথাবোৰৰ স্পষ্টতা নিৰ্ণয় কৰিব পাৰে। এইবোৰৰ উপৰিও সুৰ-লহৰৰ যোগেদিয়েই শ্ৰোতাই কোনো বাক্যৰ শ্ৰৱণৰ আকাংক্ষা সম্পূৰ্ণ ভাৱে লাভ কৰিব পাৰে।

কথা কোৱা বা লিখাৰ সময়ত বাক্যত কেনেদৰে লয় সংযুক্ত কৰা হয় তাক কথা একোটা শূনাৰ ফলতে ভালদৰে বুজিব পাৰি। সুৰ-লহৰ বুজাবলৈ প্ৰত্যেক ভাষাতে কিছুমান যতি চিহ্নৰ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। সেই যতি চিহ্নবোৰ মায়তৰি ভাষাতো সমানে প্ৰয়োগ কৰা হয়। মায়তৰি ভাষাত ব্যৱহাৰ হোৱা যতি চিহ্নবোৰ হ'ল -

দাৰি (।)

ভাৱবোধক (!)

প্ৰশ্নবোধক (?)

কমা (,)

ছেমিকোলন (;)

ডেছ (-)

এইবোৰৰ উপৰিও এনে কিছুমান যতিচিহ্ন আছে যিবোৰ বাক্যৰ মাজত খন্তেকীয়া বিৰামৰ ইঙ্গিত দিয়ে য'ত অপূৰ্ণ বাক্যৰ যতি বুলিব পাৰি। বাক্যত ব্যৱহাৰ হোৱা যতি চিহ্নবোৰে কথাৰ লালিত্য প্ৰদান কৰাৰ উপৰিও এইবোৰৰ প্ৰয়োগত সৃষ্টি হোৱা সুৰ-লহৰে বাক্যত প্ৰাণৰ সঞ্চাৰ ঘটায়।

মায়তৰি ভাষাত এনে সুৰ-লহৰ অনুসৰি এটা বাক্যৰে ভিন্ন অৰ্থ প্ৰকাশ কৰা অসংখ্য বাক্য পোৱা যায়। তাৰে কিছুমান উদাহৰণ তলত দিয়া হ'ল। যেনে -

নাং ৰেঙো।

(তুমি যাবা)

নাং ৰেঙো?

(তুমি যাবা?)

নাং ৰোঙো!

(তুমি যাবা)!

এই বাক্য তিনিটাত প্ৰত্যেকেই সুৰ-লহৰ অনুসৰি বেলেগ বেলেগ অৰ্থ প্ৰকাশ কৰিছে। ইয়াৰে প্ৰথম বাক্যটোত আজ্ঞা, দ্বিতীয় বাক্যটোত প্ৰশ্ন আৰু তৃতীয় বাক্যটোত আশ্চৰ্য বা বিস্ময়ৰ ভাৱ প্ৰকাশ হৈছে। ঠিক তেনেদৰে -

আমে তেবে গুৰিনো (মই এতিয়া শুম)।

এইটো এটা দাৰি চিহ্নৰে অন্ত পৰা পূৰ্ণ বাক্য। ইয়াৰ সুৰ-লহৰৰ যোগেদি আমি বুজিবলৈ সক্ষম হৈছো যে, এই তিনিটা পদৰে নিৰ্মিত বাক্যটো সম্পূৰ্ণ হৈছে। আকৌ যদি এই বাক্যটোকে সুৰ সলনি কৰি কোৱা হয়, তেন্তে এনেদৰে ব্যৱহাৰ হ'ব -

আমে তেবে গুৰিনো ...

(মই এতিয়া শুম ...)

এই বাক্যটো সম্পূৰ্ণ হৈ উঠা নাই। কাৰণ ইয়াত সুৰ-লহৰ যুক্ত বাক্যৰ সমাপ্তি ঘটা নাই। ইয়াত বক্তাই যি ক'ব বিছাৰিছে তাক সম্পূৰ্ণ বা স্পষ্টভাৱে ক'ব পৰা নাই; নাইবা কথাখিনি ক'ব খুজিও হয়তো মনত পেলাব পৰা নাই কাৰণে অকণমান সময় বৈছেগৈ বা ব'ব লগা হৈছে। বক্তাজনৰ কথা কোৱা শেষ হোৱা নাই বাবে শ্ৰোতাৰো শুনাৰ যিটো আকাংক্ষা সেয়া পূৰ্ণ হোৱা নাই। গতিকে এই কথাটোকে যদি তলত উল্লেখ কৰাৰ ধৰণে কোৱা হয় তেন্তে এনেদৰে হ'ব :

আমে তেবে গুৰিনো ইনে ভাবিতা।

(মই এতিয়া শুম বুলি ভাৱিছো।)

বাক্যটোৱে এতিয়া বক্তাৰ ক'ব লগা কথা শেষ হোৱা বুজাইছে আৰু তাৰ লগতে শ্ৰোতাৰ শ্ৰৱণৰ আকাংক্ষাও পূৰ্ণ কৰিছে। কেতিয়াবা বিশিষ্ট সৰ লহৰ সংযোগ কৰি একোটা পদেৰেও পৰ্ব বাক্য গঠিত হয়। যেনে —

ইকায় চাঙি ছাত (এইটো কাৰ ছাতি

এই বাক্যটো এটা প্ৰশ্নবোধক বাক্য। বাক্যটোৰ উত্তৰ হিচাপে যদি কোৱা হয় এনেদৰে হ'ব যেনে-

আঙি । (মোৰ

মায়তৰি ভাষাত এনে এটা পদৰ দ্বাৰা সংগঠিত একোটা সম্পূৰ্ণ বাক্যৰ প্ৰয়ে পৰিমাণে পোৱা যায়। যেনে

নাঙি আতা মং? (তোমাৰ নাম

মামনি (মামনি)।

নাং বিছিনা বেঙো? (তমি কলৈ যা

গুৱাহাটীনা (গুৱাহাটীলৈ।

এই বাক্যকেইটাই কেৱল মাত্ৰ এটা পদৰ দ্বাৰাই সম্পূৰ্ণ হৈছে, আৰু শ্ৰোতাৰো আকাংক্ষা পূৰ্ণ হৈ

ইয়াৰোপৰি দেখা যায় যে কেতিয়াবা একাধিক সমাপিকা ক্ৰিয়া
সমষ্টিও মাত্ৰ এটা বাক্যৰ অন্তৰ্ভুক্ত হ'ব ১ ২ যেনে -

নাং ভিয়াবায় তঙাতা না তংচানতা আং ফামানচা বানাছে বাৰাং বাৰাং
(তমি বিয়াত আছিলানে নাই মই নাজানো কাৰণেহে বাৰে বাৰে

এই বাক্যটোত কেইবাটাও স্বতন্ত্ৰ পৰ্ণ বাক্য গঠনৰ যোগ্যতা আছে। যেনে
ভিয়াবায় তঙাতা ন

(তমি বিয়াত আছিলানে

নাংও ভিয়াবায় তঙাতা না তঙচানাতা। (তমি বিয়াত আছিলানে

নাং ভিয়াবায় তঙাত

(তমি বিয়াত আছিলানে

নাং ভিয়াবায় তঙা !

(তমি বিয়াত আছিলানে !)

আং ফামানচা

(মই নাজানো।

আং ফামানচা বানাছে

(মই নাজানো কাৰণেহে

বাৰাং বাৰাং ছিঙেত

(বাৰে বাৰে সধিছেঁ

এনেবোৰ বাক্য প্ৰত্যেকেই একোটা পৰ্ণ বাক্য, কাৰণ ইয়াত সকীয়া সৰ-লহৰৰ প্ৰে
ঘটিছে। কিন্তু এনে বাক্যবোৰত বিশিষ্ট সৰ-লহৰ প্ৰয়োগ ঘটি একেলগে এটা পৰ্ণ দাঁ
বাক্যলৈ ৰূপান্তৰ ঘটিছে আৰু তাৰ ফলতেই শ্ৰোতাৰ শুনাৰ আকাংক্ষা পৰ্ণ হৈছে।

—
আং মাছ খায় তাপপান - হাতিনা বেঙো হাত খাৰে বিবায়ছে মায়
গৰু বান্ধি সোনকালে বজাৰলৈ গৈ বজাৰ কৰি আহিহে ভা

এইটো এটা অতি দীঘলীয়া বাক্য। ইয়াত কোনো সংযোজক বা বিয়োজক
প্ৰয়োগ হোৱা নাই যদিও খায় (বান্ধি), বেঙো (গৈ), খাৰে (কৰি), বিবায়ছে (আহিহে) ইত
অসমাপিকা ক্ৰিয়াৰ সংযোগ ঘটি বাক্যটো দীঘলীয়া হৈছে। গতিকে শ্ৰোতাৰ আকাংক্ষা পূ-
ৰণ কৰিবলৈ এনে দীঘলীয়া বাক্যৰ ব্যৱহাৰ কৰ

৪.৫ পদৰ যোগ্যতা

পদৰ যোগ্যতা পদ সংগতি আৰু পদ সংহতিৰ এটা গুৰুত্বপূৰ্ণ বিষয়। বাক্য
যোগ্যতা অনসৰিহে পদৰ চয়ন আৰু উপস্থাপন কৰা হয়। পদৰ যোগ্যতা বিশেষ
কথাৰ ওপৰতে নিৰ্ভৰশীল হ

সেই কথা দটা হ'ল

ক) পদৰ অৰ্থ অ

খ) পদৰ ৰূপ বা গঠ

৪.৫.১ অৰ্থগত যোগ্যতা

অৰ্থগত যোগ্যতা মানে বাক্যত ব্যৱহাৰ হোৱা পদৰ অৰ্থৰ মিল থকাকে বা
থকাকে বজায়। যেনে

চিং / কাকায় কচেম তেকা বোবা

আৰো মকেন তেকা চি:

(আমি মখেৰে কথা কওঁ আৰু চকৰে চাওঁ বা দেখা

এই বাক্যত পদৰ অৰ্থগত যোগ্যতা আছে কাৰণ ইয়াত পদৰ অৰ্থৰ সংগতি
বা মিল ঘটিছে। কিন্তু এই বাক্যটোকে যদি এনেদৰে কোৱা :

কাকায় / চিং মকেন তেকা বোব

আৰো কচেম তেকা নকা বা া

(আমি চকৰে কথা কওঁ আৰু মখেৰে চাওঁ বা দেখ

তেন্তে দেখা গ'ল যে পদৰ অৰ্থৰ বিসংগতিৰ বাবে বাক্যটো ভ

8.৫.২ ৰূপগত যোগ্যতা

বাক্য গঠনৰ আন এটা গুৰুত্বপূৰ্ণ বিষয়টো হৈছে ৰূপগত যোগ্যতা। ইয়াৰ ত বাক্যটো দেখাত শুদ্ধ যেন লাগিলেও প্ৰকৃততে অৰ্থহীন আৰু ভল হৈ পৰে। ৰূপক দটা ভাগত ভাগ কৰা হৈছে । য়ে

ক) ৰূপকাত্মক যোগ্যতা আ

খ) সাধনগত যোগ্যত

পদৰ লগত পদৰ সংগতি স্থাপনৰ গুণকে পদৰ যোগ্যতা বুলি

যেনে —

আং দিল্লীনা বেঙ (মই দিল্লীলৈ যাং

আং স্কলনা বেঙে (মই স্কললৈ যাম

আং নোকিনা বেঙ (মই ঘৰলৈ যাওঁ

এইবোৰ বাক্যত ৰূপগত যোগ্যতা থকাৰ বাবে শুদ্ধকৈ ব্যৱহাৰ হৈছে। বা যদি ৰূপগত যোগ্যতা নোহোৱাকৈ ব্যৱহাৰ হয় তেন্তে এনেদৰে ভলকৈ ব্যৱহাৰ হ'ব

আং দিল্লী বেঙা। (মই দিল্লী য

আং স্কল বেঙা। (মই স্কল য

আং নোকি বেঙা। (মই ঘৰ য

৪.৫.৩ সাধনগত যোগ্যতা শব্দ সাধনৰ ক্ষেত্ৰত ভল হোৱাৰ ফলতো পদৰ :
 যোগ্যতা নোহোৱা হয়। মায়তৰি ভাষাতো লিংগ আৰু বচনৰ প্ৰত্যয়বোৰ শব্দ সাধনৰ প্ৰ-
 সেয়ে এইবোৰ প্ৰত্যয়ৰ প্ৰয়োগত ভল হ'লে শব্দৰ সাধন ভল হয়. তেতিয়া
 পৰা পোৱা পদো ভল : ৩ যেনে

শুদ্ধ	অশুদ্ধ
ইকায় মিচাকায়বে লাৰী	ইকায় মিচাকায়বে লাৰ
(এই ছোৱালীজনী মিছলীয়ানী	(এই ছোৱালীজনী মিছলীয়া
মিচাকায়বে জাৰী	মিচাকায়বে জাৰা(ছোৱালীজনী
(ছোৱালীজনী বলিয়ানী	(ছোৱালীজনী বলিয়া)

৪.৫.৪ পদৰ আসত্তি

পদৰ আসত্তি শব্দৰ অৰ্থ হৈছে ওচৰা-ওচৰিকৈ বহা বা একেলগে লগ লা
 অৰ্থগত আৰু ৰূপগত যোগ্যতা থকা পদবোৰ বাক্যত যথোপযুক্ত ক্ৰমত যথাসম্ভৱ
 ওচৰিকৈ সজোৱাকে আসত্তি বোলে ৪

বাক্যত পদৰ আসত্তি নিৰ্ণয় কৰিলে তলত দিয়া কথাবোৰৰ সম্পৰ্কে এটা স্পষ্ট
 পাব পাৰি। যেনে

- ক) পদৰ লগত পদৰ সংগতি আৰু গা
- খ) সমস্তপদ আৰু খণ্ডবাক্যৰ গঠ
- গ) গৰ্ভবাক্যৰ গঠন আৰু অৱস্থা
- ঘ) বাক্যৰ অৰ্থৰ স্পষ্টত

সহজভাৱে ক'ব পাৰি যে আসত্তি নিৰ্ণয়েই বাক্যৰ বিশ্লেষণ। স্বাসাঘাত অ
 লহৰে আসত্তি নিৰ্ণয়ত বিশেষভাৱে ভূমিকা লয়। বাক্যত দটা পদ থাকিলে সেই প
 পৰস্পৰৰ মাজত আসত্তি গভীৰ বা গাঢ়তা থকা বলি বৰ্জিব পাৰি।

মিচাতাংবিজান ফীছাইতা। (ছোৱালীবোৰে নাচি।

ৰাং ফায়তা। (বৰষণ পৰিছে।

চিং/কাকায় ছাত্ৰ। (আমি ছাত্ৰ।

গাখীৰ বন্ধা (গাখীৰ বগা

এই বাক্য কেইটাত মিচাতাংবিজান (ছোৱালীবোৰ) পদৰ সৈতে ফীচায়তা (নাৰ্চি পদ, ৰাং (বৰষণ), পদৰ সৈতে ফায়তা (পৰিছে), চিং (আমি), পদৰ সৈতে ৫ আৰু গাখীৰ (গাখীৰ) পদৰ লগত বন্ধা (বগা) পদৰ আসক্তি থকা দেখা পাবস্পৰিক সম্পৰ্ক থকা পদবোৰকে আসন্ন অঙ্গ বলিব পাৰি। তেনেদৰে মিচাতাংবিজান চায়ৰুঙেতা (ছোৱালীবোৰে গীত গাইছে) এই বাক্যটো যদি লক্ষ্য কৰা যায় ৫ যায় যে চায় (গীত) আৰু চায়ৰুঙেতা (গাইছে) দয়ো পৰস্পৰৰ আসন্ন অঙ্গ। সেইদৰে চায়ৰুঙেতা (গীত গাইছে) বাক্যটো এটা খণ্ড বা গোট। সম্পৰ্ণ বাক্যলৈ লক্ষ্য কৰিলে যায় যে মিচাতাংবিজান এটা পদ হোৱাৰ উপৰি ই বাক্যটোৰ এটা খণ্ড আৰু চায় চায়ৰুঙে এই খণ্ডটোৰ আসন্ন অঙ্গ হৈছে। বাক্যটোৰ 'চায়' পদৰ আৰম্ভনিতো স্বাসাঘাত পৰিছে। ' মিচাতাংবিজান চায় - পদ দটা সংযুক্ত হলেও কোনো অৰ্থ সষ্টি নহয়। গতিকে ' সংমিশ্ৰনত বাক্যৰ এটা গোট হ'ব নোৱাৰে। সেয়েহে এনে পদ দটাৰ মাজত কোনো ৩ নাই বলিব পাৰি।

পদৰ আসন্ন অঙ্গ অনযায়ীহে বাক্যৰ অৰ্থ নিৰ্ণয় কৰিব পাৰি। উদাহৰ

অকাপেকে ছাণ্ডোৰদিগি পৰশুৰাম ৰাজাম

(তেতিয়া ছাণ্ডোৰত পৰশুৰাম ৰজা আছি

এই বাক্যটোৰ আসক্তি বিচাৰ কৰিলে এনেদৰে পোৱা যায় যে — পৰশুৰাম স্বাসাঘাত পৰিলে পৰশুৰাম ৰাজা এটা খণ্ড হয়, অৰ্থাৎ পৰশুৰাম আৰু ৰাজা ইজনে টি আসন্ন অঙ্গ। তেতিয়া ৰাজা পদে পৰশুৰামৰ মৰ্যদাসচক পদক সচায়। অৰ্থাৎ ৰজা প- বোলা ব্যক্তিগৰাকী সেই সময়ত ছাণ্ডোৰত আছিল। তেতিয়া এই বাক্যটোকে এনেদে

পাৰি। যেনে —

পৰশুৰাম ৰাজা অকাপেকে ছান্ডোৰদিগি তৌৰ

(পৰশুৰাম ৰজা তেতিয়া ছান্ডোৰত আছি

অকাপেকে পৰশুৰাম ৰাজা ছান্ডোৰদিগি তৌৰ

(তেতিয়া পৰশুৰাম ৰজা ছান্ডোৰত আছি

ছান্ডোৰদিগি অকাপেকে পৰশুৰাম ৰাজা তৌৰ

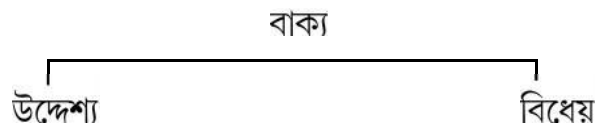
(ছান্ডোৰত তেতিয়া পৰশুৰাম ৰজা আছি

উল্লিখিত বাক্যকেইটাও অকাপেকে (তেতিয়া), ছান্ডোৰদিগি (ছান্ডোৰত) পৰশুৰাম ৰাজা পদৰ স্থান সলনি হৈছে যদিও অৰ্থৰ কোনো পৰিবৰ্তন ঘটা নাই। প্ৰত্যেকবাৰ পৰশুৰাম ৰাজা একেলগে আ

এনেদৰে পদৰ আসন্ন অঙ্গৰ বিচাৰ বিশ্লেষণ কৰি অৰ্থৰ স্পষ্টতা নিৰ্ণয় কৰিব

৪.৬ বাক্যৰ আংগিক বিভাজন

আংগিকৰ ফালৰ পৰা বাক্যক দুটা ভাগত ভাগ কৰা হৈছে

উদ্দেশ্য : উদ্দেশ্যৰ কেন্দ্ৰ হ'ল কৰ্তা। বাক্যত যিয়ে কাৰ্য কৰে সিয়ে কৰ্তা। ৰ
লগত সঙ্গতিপূৰ্ণ আসন্ন পদবোৰৰ মিলনৰ ফলতেই উদ্দেশ্যৰ সৃষ্টি হয়, অৰ্থাৎ বাক্যৰ
শাখাৰ কৰ্তা আৰু কৰ্তাৰ সম্প্ৰসাৰক পদবোৰক বজায় সিয়েই উদ্দেশ্য। উদাহৰণ

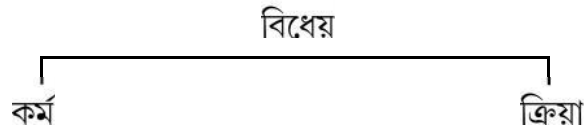
গীতা ছাকছা নেমকায় কীত্ৰাংমাৰি। (গীতা এজনী ভাল শি

বিধেয় : বিধেয়ৰ কেন্দ্ৰ ক্ৰিয়া। কৰ্তা বা উদ্দেশ্যই কাৰ্য কৰা অংশক ব
ভাগটোৱেই বিধেয়। বিধেয়ত - ক্ৰিয়াপদ আৰু সম্প্ৰসাৰক পদবোৰো পোৱা যায়। উদাহৰণস্বৰূপে

— ও বেংজো (তেওঁ গ'ল) - এই বাক্যটোত ও (তেওঁ) হ'ল কৰ্তা বা উ
বেংজো (গ'ল) ক্ৰিয়া বা বি

মিন জিৱাপেকে কলিকাতানিপাৰা ৰিৰাজো (মিন মাকৰ সৈতে কলিক
আছিল)। এই বাক্যটোত মিন 'জিৱাপেকে' অংশ উদ্দেশ্য আৰু কলিকাতানিপাৰা বি
অংশটো বিধেয়। সেইদৰে ইয়াত 'জিৱাপেকে' কৰ্তা বা উদ্দেশ্যৰ সম্প্ৰসাৰক আৰু কলিকাতানিপাৰা
ৰিৰাজো' ক্ৰিয়া বা বিধেয়কৰ সম্প্ৰসা:

বিধেয়কৰ অংশটোক আকৌ দটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি। সেই ভাগ দটা হ

কৰ্তাই যাৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি কাৰ্য্য সমাপন কৰে তাকে সাধাৰণতে কৰ্ম ব
বাক্যত যিয়ে কৰ্তা বা কৰ্মই কৰা কাৰ্য্য কৰি থকা বা সম্পৰ্ণ হোৱা অৰ্থ ব
ক্ৰিয়া।

উদাহৰণস্বৰূপে -মাছবে ছাম ছা

(গৰুৱে ঘাঁহ খা

মিংকবে গাখীৰ ৰু

(মেকৰীয়ে গাখীৰ খা

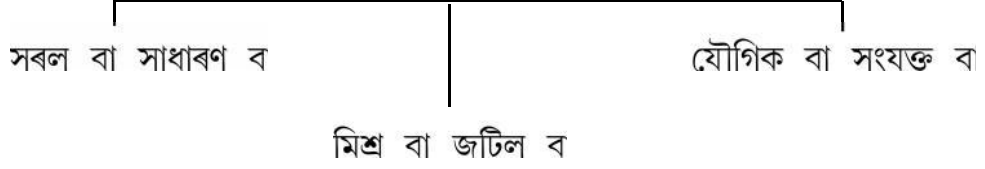
এই বাক্যটোত যথাক্ৰমে মাছবে, মিংকবে, কৰ্তা, ছাম, গাখীৰ, কৰ্ম, আ
ৰুঙা আদি ক্ৰিয়

৪.৭ বাক্যৰ গাঁথনিক বিভাজন

বাক্যৰ গাঁথনিক বিভাজন মানেই হ'ল বাক্যৰ গঠন অৰ্থাৎ আকৃতি অন
শ্ৰেণীবিভাগ। এই বিভাগৰ অভিজ্ঞতাই বাক্যৰ লিখন পদ্ধতিৰ কৌশল সমন্ধিশালী
লিখনৰ সমন্ধিশালী কৌশলে ভাৱ প্ৰকাশৰ মাধ্যম সবল তথা শক্তিশালী কৰি তোলে

শক্তিশালী ভাৱ প্ৰকাশে ব্যক্তিত্ব বঢ়োৱাত যথেষ্ট পৰিমাণে সহায়

গাঁথনিক দিশৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি মায়তৰি ভাষাতো বাক্যক প্ৰধানকৈ তিনিটা
ভাগ কৰিব পাৰি। যেনে

১। সৰল বা সাধাৰণ বাক্য : সৰল শব্দৰ অৰ্থ হ'ল সহজ অৰ্থাৎ বাক্য
অংশ আন কোনো অংশৰ অধীন নহয় বা নিৰ্ভৰশীল নোহোৱাকৈ যদি পোনপোটিয়াকৈ ব্যৱহ
হয়, তেন্তে তাকে সৰল বা সাধাৰণ বাক্য বুলি ক'ব পাৰি। সৰল বাক্যত
আৰু এটা বিধেয় থাকে। যেনে

আং গুৱাহাটীনা ৰেঙে

(মই গুৱাহাটীলৈ যাম

আঙি নক গোৱালপাৰাঃ

(মোৰ ঘৰ গোৱালপাৰাত

চিঙি আয়া তেৱ

(আমাৰ মা আছে

ফাই ৰিবা :

(আহক বহক)

আঙি মানি ৰিবাঙ্গে

(মোৰ পেহী আহিছে)। ইত্য

ইয়াত 'আং' 'আঙি' 'চিঙি' উদ্দেশ্য আৰু গুৱাহাটীনা ৰেঙে, মানি ৰিবাঙ্গে

আয়া তোৰা বিধেয়। ‘গুৱাহাটীনা’, ‘মানি’ আৰু ‘আয়া’ কৰ্ম আৰু ‘ৰেঙো’, ‘ৰিৰাজে
‘তোৰা’ ক্ৰিয়া

এইবোৰৰ উপৰিও মায়তৰি ভাষাৰ দীঘলীয়া সৰল বাক্যৰ প্ৰয়োগ প্ৰচৰ প
পোৱা যায়। এই বাক্যবোৰে কোনো বাক্যৰ কোনো অংশৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ নকৰাকৈয়ে
তথা পোনপোতীয়াকৈ প্ৰয়োগ ঘটি একোটা অৰ্থপৰ্ণ ভাৱ প্ৰকাশ কৰে। যেনে— তিকাং :
দ’দান মংনি ছাকছা ৰাজা তোৰ

(পৰিণি কালত দ’দান নামৰ এজন ৰজা আ

ও নিমিন ৰিছিনা মানিয়ামং আৰু আৰো ৰিছিনি বৰিয়ান নিচি /অকজা বীল নাংনাং ছাঙাতামং

(তেওঁ বৰকৈ শিৱক মানিছিল আৰু শিৱৰ আশীৰ্বাদতে বৰ শক্তিশালী হৈ পৰিছি

২। **মিশ্ৰ বা জটিল বাক্য** মিশ্ৰ বাক্য মানে বাক্যৰ মখা বা প্ৰধান অংশই অন্য অ
অধীনৰূপে নিয়োজিত হৈ থকা। অৰ্থাৎ এটা প্ৰধান বাক্যৰ লগত পাৰস্পৰিক সম্প
এক বা একাধিক অপ্ৰধান বাক্যৰ সংমিশ্ৰনৰ ফলত গঠন হোৱা বাক্যই মিশ্ৰ বা জটিল
এনেদৰে প্ৰধান বাক্যৰ লগত অপ্ৰধান বাক্যৰ সংমিশ্ৰন ঘটাৰ ফলত সৃষ্টি হোৱ
ভাষাৰ একোটা ভাৱপৰ্ণ বাক্যৰ উদাহৰণ তলত উল্লেখ কৰা

ৰাং জাদিনা ফানো. উদিনা চিং হাল ব

(বৰষণ যেতিয়া পৰিব. তেতিয়া আমি হাল ম

নাঙি জি ভিয়া চাংজো. আং ফামানখচা

(তোমাৰ যে বিয়া হ’ল. মই জনা নাঁি

নাং জি চিঙিয়ান ক্ৰীমা চাঙা আং ফামান

(তমি যে আমাৰে আলোহী হয়. মই নাজানিছি

জাকায় কায় নক হামাতঁ /ও তেৰে ইছি তং

(যিজনে ঘৰ বনাইছে. তেওঁ এতিয়া ইয়াত

এই বাক্য কেইটাত 'আং ফামানখচামং'. /ও তেবে ইছি তংচা'. এই দটা ৩
বাক্য আৰু নাঙি 'যি ভিয়া চাংজো'. 'নাং জি চিঙিয়ান ক্ৰীমা'. 'জাকায় কায় নব
আদি অপ্ৰধান বাক্য। এই দই প্ৰধান বাক্যৰ লগত অপ্ৰধান বাক্য সংমিশ্ৰন ঘটি
সম্পৰ্ণ অৰ্থ প্ৰকাশ কৰা বাক্যৰ গঠন।

৩। যৌগিক বা সংযুক্ত বাক

দই বা ততোধিক সৰল বাক্য বা মিশ্ৰ বাক্যৰ সংযোগৰ ফলত গঠিত বাক্যই ১
বাক্য। বিশেষ 'আৰো' (আৰু), 'দং' (নাইবা), 'কিনত' (কিন্তু), 'জদি' (যা /
'বাদাং' (কাৰণে), 'অনংবে' (তেনেহলে) ইত্যাদি অব্যয় পদসমূহ সংযুক্ত হৈ একো ৬
চটি আৰু দীঘলীয়া সংযুক্ত বাক্যৰ সৃষ্টি হয়।

গীতা আৰো সীতা বায় চিনা বেং

(গীতা আৰু সীতা পজা চাবলৈ ৭

ভান বানাবে বান দং মন দং বেঙা ল

(খৰি আনিবলৈ বান নাইবা মন যাব ল

আং গছা কাথা কানিনা কিনত নাং ছাকছানাবা ৮

(মই এটা কথা কম কিন্তু তমি কাকো ৯

নাঙি বাদাঙাছে আং খেঙে তঃ

(তোমাৰ কাৰণেহে মই জীয়াই আ

বাক্যসমূহত 'গীতা বায় চিনা বেংজো', 'সীতা বায় চিনা বেংজো' এই ৮
বাক্য 'আৰো' অব্যয়ৰ দ্বাৰা সংযুক্ত হৈ সংযুক্ত বা যৌগিক বাক্যত পৰিণত হৈছে। ৯
'আং গছা কাথা কানিনা' সৰল বাক্য আৰু 'নাং ছাকছানাবা তাকানি' এই মিশ্ৰ
লগত কিন্তু অব্যয় পদ সংযুক্ত হৈছে আৰু ইয়াৰ ফলতে যৌগিক বা সংযুক্ত বাব
হৈছে।

মায়তৰি ভাষাত মিশ্ৰবাক্যতকৈ সৰল বাক্যবোৰ শুনিবলৈ বহুপৰিমাণে সমধৰ আৰু এই সৰল বাক্যৰ প্ৰয়োগ এই ভাষাত বেছিকৈ পোৱা যায়। অৱশ্যে সংয প্ৰয়োগো নথকা নহয়, কিন্তু সেইবোৰ প্ৰয়োজন সাপেক্ষেহে ব্যৱহাৰ কৰা হওঁ :

জদি ৰাজনি চাক্ৰি চাঙা, অনদংবে ওৰঙি নকিনি কছতো কমিনো (যদি ৰাজৰ চ হয়, তেতিয়াহলে সিহঁতৰ ঘৰৰ কষ্ট কমিব)। এই বাক্যটোক যদি এনেদৰে ব্য ৰাজনি চাক্ৰি / চাংদং ওৰঙি কছতো কমিনো। (ৰাজৰ চাকৰি হলে সিহঁতৰ দখ : তেন্তে ই শুনিবলৈ বেছি সমধৰ হৈ পৰিব। বাক্যৰ এখন পৰিবৰ্তনকে সাধাৰণ সংযোজন বোলা হয়। মানহে কেতিয়াবা সম্পৰ্গভাৱে মনৰ ভাৱ প্ৰকাশ কৰিবলৈ প্ৰয়োজনসাপেক্ষে সৰল বাক্যৰ পৰা মিশ্ৰ বাক্যলৈ, মিশ্ৰবাক্যৰ পৰা সৰল বাক্যলৈ, সৰল বাক্যৰ পৰা বাক্যলৈ আৰু সংযুক্ত বাক্যৰ পৰা সৰল বাক্যলৈ ৰূপান্তৰ কৰি বাক্য গঠন কৰে। তেতি ৰূপান্তৰ ঘটি সষ্টি হোৱা মায়তৰি ভাষাৰ বাক্য কিছমানৰ উদাহৰণ তলত উল্লেখ কৰা যেনে-

সৰল বাক্য : মেখোগ্ৰাক কায়না ছাকছাবা নেমাতাচা। (চোৰ স্বভাৱৰ লোকক কোনেও নাপায়)

মিশ্ৰ বাক্য জাকায় কায় মেখোগ্ৰাক ওনা ছাকছাবা নেম

(যিজন লোকৰ স্বভাৱ চোৰ তেওঁক কোনেও ভা

মিশ্ৰ বাক্য জাকায় জোৱায় মায় ছাআ, ওকায় জোৱায় কাথা তাবোবায় (যেতিয় খোৱা, তেতিয়া কথা নাপাতিব

সৰল বাক্য

মায় ছাকায় জোৱায় কাথা তাবোবায়। (ভাত খোৱাৰ সময়ত কথা ন

সৰল বাক্য : ওনচোক খাৰে নেমকায় ডাক্তাৰনা তনকেবা ও খেংচাজো। (ইমানবো ডাক্তাৰক দেখাৰ পিছতো তেওঁ নাবাছি

সংযুক্ত বা যৌগিক বাক

ওনা নেমকায় ডান্ডাৰনান তনঙাতামং কিন্তু ও খেংচাজো। (তেওঁক ভাল ডান্ড
দেখওৱা হৈছিল কিন্তু তেওঁ নাবাছি

সংযুক্ত বা যৌগিক বাক

জদি নাং ৰিবাতা অনংবে আং নাৰঙি নকিনা ৰেঙো (যদি তমি আহা (
তোমালোকৰ ঘৰলৈ যাম

সৰল বাক্য

নাং ৰিবাদং আং নাৰঙি নকিনা ৰেঙো। (তমি আহিলে মই তোমালোক
যাম)। ইত্যাদি

8.৮ ব্যাকাংশৰ বিভাজন

কৰ্তা আৰু সমাপিকা ক্ৰিয়াহীন দই বা ততোধিক পদৰ একো একোটা খপৰ সমষ্টিয়ে
ব্যাকাংশ। কিন্তু প্ৰয়োজন সাপেক্ষে কেতিয়াবা কৰ্ম আৰু কৰ্তা হিচাপে ব্যাকাংশ
ব্যৱহাৰ হ'ব পাৰে। যে

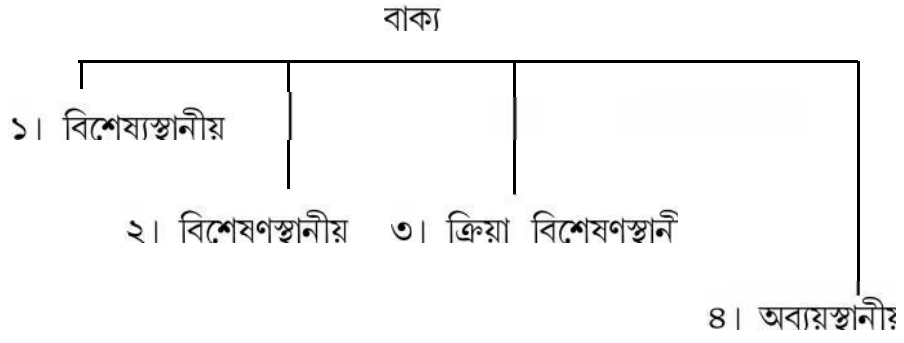
আং পেকে (মোৰ সৈতে

মনাং মনাং (মনে মনে

গ্ৰামকায় (ছন পৰা

নেমকায়নাছে / নেমাছে (ভালৰ কাৰণে) ইত্যা

গঠনৰ ফালৰ পৰা মায়তৰি ভাষাত ব্যাকাংশক তলত দিয়া ধৰণে বিভ
পাৰি। যেনে

বিশেষ্যস্থানীয় :

ও কাননি কছতো খা

(তেওঁ শাৰীৰিক পৰিশ্ৰম কৰে)

বিশেষণস্থানীয় :

বাংছেপ ছেপ ফায়ত

(কিণকিণীয়া বৰষণ পৰিছে)

বাৰ ব্ৰাউ-ব্ৰাউ পাকেত

(জই দাউ দাউকৈ জ্বলিৱে)

চেৰ চেৰ বাংছা!

(তিকতিকিয়া ব'দ)

ক্রিয়া বিশেষণস্থানীয়

কি মখাৰ মানকায় কায় বিপদনা ি

(সতৰ্ক লোক সহজে বিপদত নপা)

খাপাক বংকায় কায়পেকে কামি বানা ঝা

(জেদী লোকৰ সৈতে কোনো কাম কৰিব নোৱাৰে)

অব্যয় স্থানীয়

ও পৰায়নাছে কলিকাতানা বেঙাতাঃ

(তেওঁ পঢ়িবলৈহে কলিকতালৈ গৈছিলে

ছবাবে বান্ৰানি মায় তাকাপেকে ছে ছায় ং

(ল'ৰাজন বাপেকৰ সম্পতিৰেহে খাই বৈ অ

বাক্য একোটাক প্ৰয়োজন সাপেক্ষে চটি-দীঘল কৰিব পৰা বীতি মায়তৰি ভা: আছে। বাক্যত ব্যৱহাৰ হোৱা শব্দবোৰৰ সৈতে ভিন্নৰূপত সম্পৰ্কিত শব্দ বা খণ্ড ব্যৱহাৰ কৰাৰ পিছত চটি বাক্য এটাক দীঘলীয়া কৰিব পাৰি।

তে তংগা (আজি গৰম

তে নিমিন তং। (আজি বৰ গৰম

তে নিমিন তংচা। (আজি বৰ গৰম :

এনেদৰে বাক্যৰ সম্প্ৰসাৰণ ঘটাই কিছমান চটি বাক্যৰ পৰা দীঘল বাক্য এ তৈয়াৰ কৰিব পাৰি আৰু ইয়াকেই বাক্যৰ সম্প্ৰসাৰণ বলিব

আকৌ দীঘলীয়া বাক্য এটাক কেতিয়াবা প্ৰয়োজন সাপেক্ষে চটিকৈ প্ৰক হয়। এনেদৰে ভাৱ আৰু অৰ্থৰ কোনো পৰিৱৰ্তন নঘটাকৈ দীঘলীয়া বাক্যক চটিকৈ কৰা বীতিয়ে হ'ল বাক্য সংকোচন বীতি। এনেদৰে বাক্য সংকোচন হৈ ব্যৱহাৰ কৰা কেইটামান উদাহৰণ তলত উল্লেখ কৰা হ'ল। যে

জাকায় কায় থগায়না ঝাঙা উনি জিৱনি উন্নতি

(যিজন লোক মিছলীয়া, সেইজনৰ জীৱনত উন্নতি :

থগায়থাক কায়নি জিৱনি উন্নতি চা:

(মিছলীয়া লোকৰ জীৱনত উন্নতি নহ

তে ছানছানা ও গছাবা পাকজা ছাচাৰাঙে ৷
(আজি গোটেই দিন সি একো বস্তু নোখোৱাকৈ ৷
ছানছানা ও ছাচাৰাঙে তংজো (দিনটো সি উপবাসে থ
মানিক নিমিন কছতোখাৰনা ঝাংকায় ব
(মানিক বৰ কষ্ট কৰিব পৰা ৱে
মানিক কছতো খাৰকায় কা
(মানিক কষ্ট সহিষ্ণু লোব
জিৱনি উ ৰুং জাপে ছায়আন তং
(জীৱনত তেওঁ নাওঁ চলায় খায় থা
জিৱনি ঁ/ও ৰুং জাপেয়ান তংৱে
(জীৱনত তেওঁ নাৱৰীয়াই হৈ থাকিল)। ই

পৰস্পৰৰ লগত সম্বন্ধ থকা দই বা ততোধিক বাক্যৰ কোনো ও
নোহোৱাকৈ এটা বাক্যত পৰিণত কৰি দীঘলীয়া বাক্যৰ গঠন কৰা হয় আৰু ইয়া
বাক্য সংযোজন। যেনে

নমিতা চায় চায়ৰুংজো। (নমিতা গীত গাই
কাৰেৰী চায় চায়ৰুংজো। (কাৰেৰী গীত গাই
ভাৰতী চায় চায়ৰুংজো। (ভাৰতী গীত গাই
এই বাক্যকেইটা সংযোজন হ'লে এনেদৰে হ'ব
নমিতা. কাৰেৰী আৰো ভাৰতীয়ান চায় চায়ৰুং
(নমিতা. কাৰেৰী আৰু ভাৰতীয়ে গীত গাই

বাক্য সংযোজন বিভিন্ন ধৰণে হ'ব পাৰে। দই বা একাধিক সৰল বা বাক্যলৈ পৰিৱৰ্তন কৰি মায়তৰি ভাষাত বাক্য সংযোজন ঘটাব পাৰি।

মীৰা গানবিমাৰি ১ /ও খিখাত ১ /ও নকদ্রঙা নেমছমাৰি পছিনতাঃ / খিখাত গানজিমাৰি মীৰাআন নকদ্রঙা নেমছমাৰি পছিনত

(মীৰা শিপিনী আছিঃ / তেওঁ পৰিশ্রমী আছিঃ / তেওঁ পৰিয়ালটোক ভালদ পোহপাল দিছিল / পৰিশ্রমী মীৰাই পৰিয়ালটোক ভালদৰে পোহপাল দি

সৰল বাক্যক মিশ্র বাক্যত পৰিণত কৰি বাক্য সংযোজন ঘটাব পাৰি।

থগায়থাক কায়না ছাকছাবা নেমাত

(মিছলীয়া লোকক কোনেও ভাল নাপা

জাকায় কায় থগায়থাক ওনা ছাকছাবা নেমা

(যিজন লোক মিছলীয়া তেওঁক কোনেও ভাল না

৪.৯ খণ্ড বাক্য আৰু জঁতৰা খণ্ড বা

দই বা ততোধিক শব্দ লগা লগাৰ ফলত এটা শব্দলৈ ৰূপান্তৰ ঘটাব পাৰি। খণ্ডবাক্য বলাব পাৰি। খণ্ডবাক্যবোৰ বাক্যৰ এটা খণ্ড ৰূপ বা অংশহে। ই পৰ্ণ বা খণ্ড বাক্য একোটা বিশেষ্য, বিশেষণ, ক্ৰিয়া বা ক্ৰিয়াবিশেষণ শব্দৰূপে ব্যৱহাৰ হ'ব মায়তৰি ভাষাত খণ্ডবাক্যৰ ব্যৱহাৰ প্ৰচৰ পৰিমাণে পোৱা যায়। ৫

থাপাক খামকায় (মৰ্মাস্ত্ৰিব

থাপাক চংকায় (সাহসী

থাপাক নাংকায় (অবাধ্য লো

থাপাক ৰংকায় (কঠৰ

থাপাকিনি মালা (অতিপ্ৰিয়

খছং খাপাক মানকায় (কঠোৰ লো)
নকিনি হাখান (জ্ঞানহী)
পান খংগ্লাইনি তৌবাউ (ঘৰ গৈ)
কাপাল ছাৰ্কাই (ভাগৰ্যা)
কাপাল দগুকাই (দৰ্ভগী)
কি তাঠেং মানকায় (ঘৰিফৰা লে)
কি মখাং বাক মখাং (নিল)
কম্পাক নাকৰ খানকায় (দৰ্ণাম হে)
চাক বান্দা (নিঃসহা)
চাপা ধৰিনি কায় (নগনা তে)
চিকা পতং (খন্তেকী)
ছিনা ৰাম নকচাকায় (মৰণ নোহে)
ছেং ৰংকায় (এলেছ)
তৰেং ছকচা বাৰেং ছকচাকায় (অস্বাভাৰি)
তানদংবা ছি দগোচাকায় (নিৰ্ণ /দখীয়া)
তীকাৰ মকেন (লভী)
তো খৰাং বাক খৰাং নাচাকায় (নি)
তাছি ৰোকায় (ক্ষমতাশালী)
তাছি মোকায় (হাত /চোৰ)
ন গছা ৰিংকা (সহোদৰ) ইত্যাদি

৪.১০ উক্তিৰ ভিত্তিত বাক্যৰ প্ৰকাৰ : মনৰ ভাৱ প্ৰকাশৰ বাবে যিজন ব্যক্তিয়ে যি কোৱা বা লিখা হয় সেয়াই উক্তি। উক্তিৰ ভিত্তিত বাক্যৰ প্ৰকাৰ সাধাৰণতে তিনিটা।

- ১। বিবতিমলক বাক্য
- ২। প্ৰত্যক্ষ উক্তিমলক বাক্য অ
- ৩। পৰোক্ষ উক্তিমলক বাক

৪.১০.১ বিবতিমলক বাক্য

বিবৰণমলক অৰ্থাৎ বৰ্ণনামলক বাক্যই সাধাৰণতে বিবতিমলক বাক্য। ৰচনা, গল্প, উপন্যাস, প্ৰতিবেদন, বাতৰি, জ্ঞান বিজ্ঞানৰ আলোচনাৰ প্ৰসংগত এনে বিবতিমলক বাব ব্যৱহাৰ কৰা হয়। মায়তৰি ভাষাত এনে বিবতিমলক বাক্যৰ ব্যৱহাৰ কম ন এই ভাষাৰ বিবতিমলক বাক্যৰ কিছু উদাহৰণ দাঙি ধৰা হ'ল।

তিকাং কালিনিপাৰান ৰাভা মিচাতাংবে কাকায়নাবা আৰো নকিনি নকদ্ৰং ব কাননা চোননা লাগিকায় বেৰগা বেৰগা নেন-কান তাছিপেকে তাকে দ

(প্ৰাচীন কালৰে পৰাই ৰাভা তিবোতাসকলে নিজৰ লগতে ঘৰৰ পৰিয়ালৰ সকলো প্ৰয়োজনীয় বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ কাপোৰ নিজ হাতেৰে বৈ উদি

তিকাংকালি ৰাভাতাংবে বীছামচিনি পাকজা জাকথ্ৰে- চংকায় পান-বা. ৰংখ. ৰা ৰাং-ৰাম্পাৰ নানিনা পজা খাৰনাতামং অনাবা তে-গাপবে বেৰগা বেৰগা বায়না পজা খাৰ নকা।

(আগৰ দিনত ৰাভাসকলে প্ৰকৃতিৰ বস্তু যেনে- সৰ্য-বৰষণ-বতাহ আৰ্ কৰিছিল যদিও বৰ্তমান বিভিন্ন দেৱ-দেৱীক পজা কৰা দেখ

৪.১০.২ প্ৰত্যক্ষ উক্তি লিখোতে বা কথা কোৱাৰ সময়ত কওঁতাজনে কোৱা ক যদি ছব্ধৰূপত বা পোনপোটেীয়াকৈ লিখা হয় বা কোৱা হয় তাকে প্ৰত্যক্ষ ি

পাৰি। নাটক, গল্প, উপন্যাসৰ সংলাপ বোৰত প্ৰত্যক্ষ উক্তিৰ ব্যৱহাৰ হয়। সাধাৰণতে প্ৰ
উক্তিক (“.....”) এই চিহ্নেৰে বজোৱা

৪.১০.৩ পৰোক্ষ উক্তি : কওঁতাৰ কথাখিনি হুবহুৰূপে বা পোনপোটেয়াভাৱে প্ৰকাশ নকৰা
যদি আন এজনৰ কথাত প্ৰকাশ কৰে, তেন্তে তাকে পৰোক্ষ উক্তি বুলি ক’ব পাৰি। ম
ভাষাত গে (বোলে) ইনে (বলি) জি (যে) ইত্যাদি অব্যয় শব্দ প্ৰয়োগ কৰি প্ৰত্যক্ষ
ই পৰোক্ষ উক্তিৰ বক্তব্য প্ৰকাশ কৰা হয়। তলত এই ভাষাত ব্যৱহাৰ হোৱা কিছুমান
উক্তি আৰু পৰোক্ষ উক্তিৰ উদাহৰণ দাঙি ধৰা হ’ল।

প্ৰত্যক্ষ উক্তি

আং ওনা কানিজো “আং তে কলিকাতাইনা বে

(মই তেওঁক কলো, “মই আজি কলিকাতালৈ না

প্ৰত্যক্ষ উক্তি : ও কানিজো “আং তেনিপাৰা জাছে কাথা বে

(সি কলে, “মই আজিৰ পৰা মিঃ

পৰোক্ষ উক্তি : “আং ওনা কানিজো জে “আং কলিকাতাইন

(মই তেওঁক কলো যে মই আজি কলিকাতালৈ :

প্ৰত্যক্ষ উক্তি : ও কানিজো জে ও গে ভবিছাতি জাছে কাথ

(তেওঁ কলে যে তেওঁ হেনো ভৱিষ্যতে নিজ

প্ৰত্যক্ষ উক্তি : ডাক্তাৰান কানিজো “পানচাক বিজান জোৱাদিগি ছানা

(ডাক্তাৰে কলে “ঔষধবোৰ সময়ত খা

পৰোক্ষ উক্তি : ডাক্তাৰান কানিজো জে পানচাকবিজান গে জোৱাদিগি ছান

(ডাক্তাৰে কলে যে ঔষধবোৰ হেনো সময়ত

প্ৰত্যক্ষ উক্তি : আয়া আঙা কানিনাতা “ফাৰি খাকায় ছানা

(মা মোক কৈছিল “ৰাতি তিতা :

পৰোক্ষ উক্তি : আয়া আঙা কানিনাতা জে ফাৰিগে থাকায় ছা

(মা মোক কৈছে যে ৰাতি হেনো তিত

প্ৰত্যক্ষ উক্তি : বাওৱা আঙা কানিনাতা “দীমদাক ডোবাদিগিয়ান নাচং ৱ

(দেউতাই মোক কৈছিল “সকলোবোৰ বিলতে শি

পৰোক্ষ উক্তি বাওৱা আঙা কানিনাতা জে দীমদাক ডোবাদিগিয়ান গে নাচংনা

(দেউতাই মোক কৈছিল যে সকলোবোৰ বিলতে শিঙি মাছ

প্ৰত্যক্ষ উক্তি : লীলীয়ান কানিজো “চিং দীমদাকায় বায় চিনা ৰেঙো” (লিলিয়ে

“আমি আটায়ৈ পজা চাবলৈ যাম

পৰোক্ষ উক্তি : লিলিয়ান কানিজো জে ওৰং দীমদাকায়ান গে বায় চিনা ৰেঙো। (লিা

কৈছে যে সিহঁত আটায়ৈ হেনো পজা চাবলৈ

প্ৰত্যক্ষ উক্তি ও কানিজো “ আঙি তে কান ৱে

(সি কলে “মোৰ আজি গা

পৰোক্ষ উক্তি ও কানিজো জে উনিগে তে কান

(তেওঁ কলে যে তেওঁৰ হেনো আজি গাটো ভাল

৪.১১ অৰ্থ বা ভাব অনসৰি বাক্যৰ প্ৰকাৰ কাৰ্য অনসৰি ভাৱ বা অৰ্থৰ পিনৰ
বাক্যবোৰক আকৌ কিছমান ভাগত বিভক্ত কৰা হৈছে। সেইবোৰক উদাহৰণসহ তলত উ
কৰা হ'ল । যেনে

৪.১১.১ ভাৱবোধক বাক্য

হামাও ! আতো চাংজো (ঃ ! কি হ'ল

হামাও কাপাল ! (হায় কপ !)

৪.১১.২ বর্ণনাত্মক বাক্য

ও কাওছা পৰায়া (সি কিতাপ প

ও নেনতাকে ছাআ (তেওঁ কাপোৰ বৈ

৪.১১.৩ নিষেধাত্মক বাক্য শেরালীবে কাওছা পৰায়ছা (শেরালীয়ে কিতাপ ন বিনা বে কামি -হাবা ৰাছা (বিনাই কাম-কাজ :

আজ্ঞাসচক বাক্য : নাং মায় ছা (তমি ভাত খোৱা), ৰীতা বাজাৰনা ৰেঙ (ৰীতা ব
যোৱা)।

৪.১১.৪ প্ৰশ্নবোধক :

নাঙি আয়া বাওৱা তোৱা? (তোমাৰ মাঁ-দেউতা অ

৪.১১.৫ বিশ্বময়সচক বাক্য আতো, মিনা ছি ! (কি, মিনা ঢা !)

ইনতং চঙা ' ! (ইমান ডাঙৰ স !)

শান্তিবে পৰায়কায় ৰাখাে ! (শান্তিয়ে পঢ়া এৰি !)

৪.১১.৬ সন্দেহসচক বাক্য ও লিখিতা নমা (তেওঁ লিখিছে :

চাংছি, বিনা ৰেঙা

(জানো, বিনা যায় নে না:

নাং নেমচা মানজো চাে

(তমি বেয়া পালা কিজাৰি

৪.১১.৭ সম্বোধনবোধক বাক্য অঁই ম

(হেৰি ভণ্টি / ভাইটি)

অঁই ধৰায়তা

(হেৰি গাভৰুহঁত)

8.11.8 জোৰ বজোৱা বাক্য

আঙ

(মইয়ে ৰাফ্ৰিম

আঙান ৰাবাজে

(মইয়ে আনিছে

আঙান দিবিঙে

(মইয়ে

8.11.9 স্বতঃমলক বাক্য নাং ছাদং আংবা ছ

(তমি খালে :

নাং ৰিবাদং আ

(তমি আহিলে মইয়ো যা

8.11.10 তলনামলক বাক্য হাজাৰনাবা আফে তং লাংগ্ৰেগান্দা

(হেজাৰ তৰা থাকিলেও জোনৰ দৰে ন

তগৰনা কাৰাবে মৰমীয়ান নে:

(তাগৰতকৈ মৰমীয়ে ভাল

8.11.11 সমিধানবোধক বাক্য আম. আয়া বেংজোৱান। (হয়. মাঁ গ

আম আং তঙো (হয় মই খাৰি

8.11.12 পশ্চাৎশব্দ হিচাপে জিব্রানি ছীমান ছাবানা নাছিনা ছাকছাবা ব

(মাতৰ সমান সন্তানক মৰম কোনেও কৰিব নে

৪.১১.১৩ অনকাৰ শব্দ ৰাং ৰাং ৰিং ৰিং খাৰে নেন ত

(পাতল পাতল কৈ কাপোৰ নবোন

জেক জেক (ডাল ভৰি ভ

হা হা হু হু (হা ৩

মায়তৰি ভাষাত বাক্যবোৰক ভাৰ বা অৰ্থ অনসৰি আকৌ দটা ভাগত ভগাব সেই ভাগ দটা হ'ল সদৰ্থক বা ইতিবাচক আৰু নঞৰ্থক বা নেতিবাচক বাক্য /শুদ্ধ অৰ্থ বজোৱা বাক্যক সদৰ্থক বা ইতিবাচক বাক্য। আনহাতে নো /অশুদ্ধ অৰ্থ বজোৱা বাক্যই নেতিবাচক বা নঞৰ্থক বাক্য। মায়তৰি ভাষাতো তেনে সদৰ্থক আৰু নঞৰ্থক বহুপৰিমাণে পোৱা যায়। যেনে

ও ছাজো। (সি খাই

ও ছাচাজো। (সি নাখা

মিৰা ৰেংজো। (মিৰা গ'

মিৰা ৰেংচাজো। (মিৰা নগ'

মিন জে নেমকায় মিচা ওকায় কাথা আং ফাম

(মিন যে ভাল ছোৱালী সেই কথা মই জানি

মিন জি নেমকায় মিচা ওকায় কাথা আং ফামান

(মিন যে ভাল ছোৱালী সেই কথা মই নাজানি

পাদটীকা :

- ১। লীলাৱতী শইকীয়া বৰা. অসমীয়া ভাষাৰ ৰূপতত্ত্ব. ১
- ২। গোলক চন্দ্ৰ গোস্বামী. অসমীয়া ব্যাকৰণৰ প্ৰৱেশ. ৩২০
- ৩। পৰ্বোক্ত. পঃ ৩২৬

৪। পৰেুক্তি. পঃ ৩২৭

৫। উপেন্ৰনাথ গোস্বামী. অসমীয়া ভাষাৰ ব্যাকৰণ. ১২৬
